

Jak wygląda edukacja historyczna i z zakresu nauk społecznych w jednym z najbogatszych państw Starego Kontynentu?

Foto Fotolia

Norweskie nauczanie historii

Agnieszka Jakubczyk

Norweski system edukacji jest w całości bezpłatny i opiera się na zasadzie równouprawnienia w dostępie do nauki. Niezależnie od pochodzenia społecznego i miejsca zamieszkania dzieci w wieku od 6 do 16 lat objęte są obowiązkiem szkolnym. Każde dziecko uczęszczające do szkoły ma zapewnione darmowe pomoce naukowe: podręczniki, zeszyty ćwiczeń oraz artykuły piapersnicze. W roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat, rozpoczyna kształcenie podstawowe (*grunnskole*). Po ukończeniu *grunnskole* uczniowie w wieku 16 lat mają ustawowo zagwarantowane prawo do bezpłatnej trzyletniej bądź czte-

roletniej nauki w szkole średniej II stopnia (*videregående skole*)¹.

Kształcenie podstawowe

Dzieli się na szkołę podstawową (*barnetrinnet*) i szkołę średnią I stopnia (*ungdomstrinnet*). Edukacja w ramach kształcenia podstawowego odbywa się w tej samej szkole. **Szkoła podstawowa** obejmuje siedem klas (klasy 1–7), do których uczęszczają dzieci od 6 do 13 roku życia. Na poziomie szkoły podstawowej dzieci nie otrzymują ocen i z końcem roku szkolnego są automatycznie promowane do następnej klasy. Po ukończeniu *barnetrinnet* dzieci trafiają do **szkoły średniej I stopnia** (klasy 8–10).

Na tym poziomie uczniom są wystawiane stopnie z każdego

przedmiotu dwa razy do roku, na podstawie oceny dokonywanej przez nauczyciela. Kształcenie obowiązkowe obejmuje następujące przedmioty: język norweski, matematyka, język angielski, przedmioty przyrodnicze, przedmioty społeczne, religia, filozofia i etyka, wychowanie plastyczne i prace ręczne, odżywianie i zdrowie, wychowanie muzyczne, wychowanie fizyczne, drugi język obcy, praca na rzecz samorządu klasowego i uczniowskiego oraz przedmioty do wyboru².

Egzaminy

W klasie 10 *grunnskole* uczniów czekają egzaminy końcowe. Każdy uczeń musi przystąpić do jednego egzaminu pisemnego oraz jednego egzaminu ustnego. Egzaminy

¹ Internetowy leksykon wiedzy o Norwegii. System edukacyjny w Norwegii, http://snl.no/Skole_og_utdanning_i_Norge [dostęp: 1.03.2014 r.].

² Eurydice – Europejska sieć informacji o edukacji. System edukacyjny w Norwegii, <http://www.eurydice.org.pl/sites/eurydice.org.pl/files/norwegia.pdf> [dostęp: 1.03.2014 r.].

pisemne przeprowadza się tylko z języka norweskiego, języka angielskiego oraz matematyki. Są one przygotowywane w ramach zewnętrznego systemu oceniania. Natomiast w kompetencji norweskich gmin (*kommune*) leży wybór przedmiotu egzaminacyjnego. Informację na ten temat uczniowie otrzymują kilka dni przed planowaną datą egzaminu.

Egzaminy ustne przeprowadza się ze wszystkich przedmiotów nauczanych w *grunnskole*. Są one przygotowywane i oceniane przez miejscowych nauczycieli. Egzaminy ustne polegają na zaprezentowaniu podanego wcześniej tematu. Podobnie jak w przypadku egzaminów pisemnych, gminy decydują o tym, z jakiego przedmiotu dany uczeń będzie zdawał egzamin ustny. Uczniowie dowiadują się o tym na 48 godzin przed planowanym egzaminem, a z wyprzedzeniem 24 godzin informowani są o temacie prezentacji. Egzaminy końcowe przeprowadzane są w drugiej połowie maja. Po ukończeniu *grunnskole* wszyscy uczniowie otrzymują świadectwo z wypisanymi ocenami i mają prawo do nauki w szkole średniej³.

Szkola średnia II stopnia

Wykształcenie zdobyte w szkole średniej II stopnia ma za zadanie dać kwalifikacje zawodowe (*yrkeskompetanse*) lub umożliwić dalsze kształcenie w szkolnictwie wyższym (*studiekompetanse*). O przyjęciu do *studiekompetanse* czy *yrkeskompetanse* decydują oceny na świadectwie ukończenia *grunnskole*. Nauka w *videregående skole* trwa trzy (*studiekompetanse*) bądź cztery lata (*yrkeskompetanse*).

Wspólna podstawa programowa realizowana w klasie 1. na poziomie szkoły średniej II stopnia obejmuje: język norweski, religię i etykę, język angielski (lub inne języki obce), przedmioty społeczne, przedmioty ścisłe i przyrodnicze, matematykę i wychowanie fizyczne. W ramach *studiekompetanse* uczniowie mają do wyboru jeden program nauczania spośród niżej wymienionych: profil matematyczno-przyrodniczy, profil humanistyczno-ekonomiczny, profil sportowy oraz profil artystyczny. Każdy taki program składa się z określonych przedmiotów nauczania. Poza tym wszyscy uczniowie w klasie 2. i 3. w ramach *studiekompetanse* mają obowiązek zaliczyć geografii, historię oraz religię i etykę⁴.

Egzaminy

Podstawę oceny na poziomie szkoły średniej II stopnia stanowią: ocenianie bieżące i egzaminy na zakończenie każdego roku. Egzaminy te są przeprowadzane i sprawdzane przez instytucje zewnętrzne. Każdy uczeń ma obowiązek przystąpić do jednego egzaminu na zakończenie klasy 1. oraz klasy 2. Natomiast na zakończenie szkoły średniej II stopnia wszyscy uczniowie muszą przystąpić do egzaminu pisemnego z języka norweskiego. Poza tym są oni wówczas zobowiązani do przystąpienia do 2 bądź 3 egzaminów z innych przedmiotów w zależności od wybranego profilu kształcenia. O wyborze przedmiotu egzaminacyjnego i jego formie (pisemna bądź ustna) decydują poszczególne województwa (*fylkeskommune*). Egzaminy końcowe w szkole średniej II stopnia odbywają się w maju⁵.

Miejsce historii i WOS w norweskiej szkole

Norweski program nauczania podkreśla znaczenie rozwijania **pięciu umiejętności podstawowych**, które stanowią integralną część wszystkich przedmiotów i promocji wiedzy. Należą do nich: wystawianie się, czytanie, pisanie, rozumowanie oraz umiejętności matematyczne. Głównym celem norweskich nauczycieli jest nauczanie historii i wiedzy o społeczeństwie w taki sposób, aby przyczynić się do rozwoju tych kluczowych pięciu umiejętności⁶.

Historia oraz wiedza o społeczeństwie na poziomie kształcenia podstawowego wchodzi w zakres przedmiotu nauki społeczne (*samfunnsfag*), który obejmuje również zagadnienia z zakresu geografii. W 1. klasie szkoły średniej II stopnia wszyscy uczniowie nadal uczęszczają na przedmiot nauki społeczne. Natomiast od 2. do 3. klasy szkoły średniej II stopnia, przygotowującej do studiów (*Studiekompetanse*), *samfunnsfag* zostaje podzielony na osobne ścieżki edukacyjne przeznaczone dla uczniów, którzy wybrali profil humanistyczno-ekonomiczny oraz artystyczny.

Wszyscy uczniowie mają wówczas obowiązkowe lekcje historii, która na tym poziomie edukacyjnym została wydzielona z nauk społecznych. Poza tym w ramach profilu humanistyczno-ekonomicznego uczniowie muszą zaliczyć przedmioty związane z historią i wiedzą o społeczeństwie, takie jak: komunikacja i kultura, rozwój przedsiębiorczości i biznesu, historia i filozofia, prawo, marketing i zarządzanie, media i informacje,

³ Strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Informacje na temat egzaminów końcowych, <http://www.udir.no/Vurdering/Eksamen-grunnskole/>; <http://www.udir.no/Vurdering/Eksamen/Muntlig-eksamen/> [dostęp: 1.03.2014 r.].

⁴ Eurydice – Europejska sieć informacji o edukacji. System edukacyjny w Norwegii, <http://www.eurydice.org/pl/sites/eurydice.org.pl/files/norwegia.pdf> [dostęp: 10.01.2014 r.]; strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń, informacje na temat programów nauczania w szkole średniej II stopnia, <http://www.udir.no/Stottemeny/English/Curriculum-in-English/Upper-secondary-education-/>; <http://www.udir.no/Upload/Rundskriv/2013/Udir-1-2013-Vedlegg-2.pdf> [dostęp: 1.03.2014 r.].

⁵ Strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Informacje na temat egzaminów końcowych. <http://desk.udir.no/Vurdering/Eksamen-videregaende/>; <http://desk.udir.no/Regelverk/Rundskriv/2009/Udir-1-2009-Trekkrordning-ved-eksamen-i-Kunnskapsloftet/> [dostęp: 1.03.2014 r.].

⁶ Eurydice – Europejska sieć informacji o edukacji. System edukacyjny w Norwegii, <http://www.eurydice.org/pl/sites/eurydice.org.pl/files/norwegia.pdf> [dostęp: 1.03.2014 r.].

polityka, jednostka i społeczeństwo, psychologia, historia i kultura Lapończyków oraz ekonomia społeczna. W szkołach średnich II stopnia przygotowujących do zawodu (*yrkeskompetanse*) nauka historii oraz wiedzy o społeczeństwie kończy się po 1. klasie⁷.

Norweski system ma z pewnością wiele cech pozytywnych, co nie oznacza, że budzi powszechny entuzjazm i satysfakcję. W wynikach międzynarodowych badań kompetencyjnych PISA uczniowie norweskich szkół nie brylowali. Głosy krytyki dotyczą także zasobu szczegółowej wiedzy historycznej uzyskiwanej przez absolwentów. **Edukacja jest mocno zdecentralizowana, dobór treści swobodny i podejmowany na poziomie lokalnym**, a wobec tego trudno mówić o jakimś wspólnym kanonie wiedzy historycznej⁸.

Treści i metody nauczania

W klasach 1–4 *grunnskole* prowadzi się kształcenie zintegrowane. Elementy historii oraz wiedzy o społeczeństwie są już wówczas powoli wprowadzane poprzez ścieżkę edukacyjną elementów nauk ścisłych i społecznych (*læreverk i naturfag og samfunnsfag*), w ramach której kształtuje się tożsamość narodową. Dzieci poznają **norweskie symbole narodowe, najważniejsze wydarzenia z historii Norwegii oraz norweskie tradycje**. Nauczanie w tych klasach jest oparte przede

wszystkim na pogadankach, pracy z książką oraz zabawach dydaktycznych⁹.

W klasach 5–7 szkoły podstawowej wprowadza się **przedmiot nauki społeczne**. Na tym etapie edukacyjnym w ramach historii kształci się umiejętności z zakresu chronologii historycznej, analizy źródeł historycznych oraz tworzenia krótkich narracji historycznych. Natomiast w zakresie wiedzy o społeczeństwie wyrabiane są postawy tolerancji oraz współpracy. W klasie 5. uczniowie poznają podstawy warsztatu historyka oraz zdobywają elementarną **wiedzę o starożytnych cywilizacjach** (Egipt, Grecja, Rzym), a z dziedziny wiedzy o społeczeństwie zapoznają się z **podstawami funkcjonowania społeczności lokalnej, społeczności szkolnej oraz wspólnoty rodzinnej**.

Program nauczania w klasie 6. jest poświęcony **średniowiecznej Europie, epoce Wikingów oraz średniowieczu w Norwegii**. W ramach wiedzy o społeczeństwie uczniowie poznają wówczas różnice między **społeczeństwem demokratycznym a niedemokratycznym, funkcjonowanie państwa norweskiego i wspólnoty lapońskiej w Norwegii oraz mają zajęcia poświęcone wydatkom rodzinnym**.

W klasie 7. historia obejmuje podstawowe pojęcia związane z **epoką odrodzenia, odkryciami geograficznymi oraz unią duńsko-norweską (1537–1814)**. Na-

tomiast wiedza o społeczeństwie przynosi podstawowe pojęcia związane z **tożsamością, kulturą oraz współpracą międzynarodową**¹⁰.

W szkole średniej I stopnia nadal kształci się umiejętności związane z chronologią, analizą i interpretacją oraz tworzeniem narracji historycznych. Uczniowie doskonalą też umiejętności związane z wyszukiwaniem, wykorzystaniem i tworzeniem informacji, znajomością zasad demokracji oraz zasad gospodarki. Materiał nauczania historii obejmuje **dzieje powszechne oraz Norwegii od początku XIX wieku do końca XX wieku**. Materiał wiedzy o społeczeństwie to takie zagadnienia, jak: **historia demokracji w Europie, różne modele demokracji, integracja w ramach Unii Europejskiej, naród i pojęcia z nim związane, kultura oraz kultura wielonarodowa, praca i wykształcenie, działalność gospodarcza w Norwegii, ochrona środowiska oraz współpraca w ramach UE**.

Metody nauczania w klasach 5–10 polegają przede wszystkim na pogadankach, dyskusjach, grach dydaktycznych. Nauczyciele używają też wielu multimedialnych środków aktywizujących¹¹. Ze względu na ograniczoną liczbę godzin przedmiotu *samfunnsfag* (641 godzin zegarowych w ciągu 10 lat) oraz jego podział na zagadnienia historyczne, społeczne i geograficzne nauczanie historii oraz wiedzy o społeczeństwie na poziomie

⁷ Strona internetowa Norweskigo Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole podstawowej i szkole średniej II stopnia http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc; <http://www.udir.no/Stottemeny/English/Curriculum-in-English/Upper-secondary-education-/#fellesfag> [dostęp: 1.03.2014 r.].

⁸ A. Kłoncewicz, *Nauczanie historii w skandynawskim folkhemmet*, [w:] *Kierunki badań dydaktycznych – Kierunkizmian edukacji historycznej*, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Ł. Wróbel, Toruń 2013, s. 76–77.

⁹ Strona internetowa Norweskigo Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole podstawowej, http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc [dostęp: 1.03.2014 r.]; strona internetowa podręcznika do przedmiotu „Læreverk i naturfag og samfunnsfag” w klasach 1–4, https://www.cappelendammundervisning.no/undervisning/grunnskole/project-detail.action?id=109404&richList=true&facet=ft_level%3AGrunnskole%7CBarnetrinnet+1-4%7C&otherFacets=ft_subject%3AGrunnskole%7CSamfunnsfag%7C%3B%3Bft_level%3AGrunnskole%7C [dostęp: 1.03.2014 r.].

¹⁰ Plan nauczania przedmiotu „Nauki społeczne” w klasach 5–7 na przykładzie podręcznika „Globus” https://www.cappelendammundervisning.no/asset/PROJECT/MISCELLANEOUS/GlobusSamfunnsfag_ny_13362.pdf?ts=1369912581000 [dostęp: 1.03.2014 r.]; strona internetowa Norweskigo Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole podstawowej http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc [dostęp: 1.03.2014 r.].

¹¹ Plan nauczania przedmiotu „Nauki społeczne” w klasach 8–10 na przykładzie podręcznika „Monitor” https://www.cappelendammundervisning.no/asset/PROJECT/MISCELLANEOUS/Tema_moni_13350.pdf?ts=1369912581000 [dostęp: 1.03.2014 r.]; strona internetowa Norweskigo Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole średniej I stopnia http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc [dostęp: 1.03.2014 r.].

Królestwo Norwegii około 1662 roku według Joana Blaeu

grunnskole spełnia jedynie funkcję propedeutyczną¹².

W 1. klasie szkoły średniej II stopnia (zarówno w *studiekompetanse*, jak i *yrkeskompetanse*) głównym celem nauczania historii jest nadal kształcenie umiejętności związanych z chronologią, analizą i interpretacją źródeł oraz tworzeniem rozbudowanych narracji historycznych. W zakresie wiedzy o społeczeństwie uczniowie doskonalą wyszukiwanie, wykorzystanie i tworzenie informacji, znajomość **zasad demokracji oraz życia gospodarczego**. Materiał dydaktyczny obejmuje przede wszystkim **czasy współczesne**, a z dziedziny wiedzy o społeczeństwie jest rozszerzeniem tematyki poruszanej

w *ungdomstrinnet*. Metody i środki dydaktyczne nie różnią się od używanych w szkole średniej I stopnia. Liczba godzin dla przedmiotu nauki społeczne jest zwiększona w porównaniu z *grunnskole* i wynosi 84 rocznie¹³.

Począwszy od klasy 2. szkoły średniej II stopnia na poziomie *studiekompetanse*, przedmiot *samfunnsfag* zostaje podzielony na pięć ścieżek edukacyjnych: **jednostka i społeczeństwo, praca i biznes, polityka i demokracja, kultura oraz stosunki międzynarodowe**. Ten przedmiot muszą zaliczyć wyłącznie uczniowie, którzy wybrali profil humanistyczno-ekonomiczny bądź artystyczny. Uczniowie poznają zagadnienia związane z so-

cjologią, polityką, prawem, kulturą oraz integracją europejską. Liczba godzin przeznaczonych na nauki społeczne wynosi 168 godzin zegarowych w ciągu dwóch lat¹⁴.

W 2. i 3. klasie szkoły średniej II stopnia historia staje się **odrębnym przedmiotem**, który jest od tej pory obowiązkowy dla wszystkich uczniów. Uczniowie wciąż kształcą te same umiejętności, co na poprzednich etapach kształcenia, ale na dużo wyższym poziomie. Materiał nauczania obejmuje **dzieje Norwegii i świata od czasu wynalezienia pisma do dnia dzisiejszego**. Metody nauczania oparte są przede wszystkim na wykładach, debatach, projektach edukacyjnych. Liczba godzin historii w szkole średniej II stopnia *studiekompetanse* wynosi 169 godzin zegarowych¹⁵.

Podręczniki

Podczas pobytu w Norwegii miałam okazję zapoznać się z podręcznikami do nauk społecznych (*samfunnsfag*) wydawnictwa Cappelen Damm na poziomie kształcenia podstawowego. Podręczniki z serii „Mylder” („Tłum”) do klas 1–4 *grunnskole* są przeznaczone do realizacji ścieżki edukacyjnej elementy nauk ścisłych i społecznych (*læreverk i naturfag og samfunnsfag*). Obie te dyscypliny edukacyjne są od siebie odseparowane w ramach poszczególnych rozdziałów książki. Podręczniki zawierają motywujące i inspirujące zdjęcia i grafiki, teksty odpowiednie do pracy pod kierunkiem, jasne cele nauczania oraz ćwiczenia podsumowujące do każdego rozdziału¹⁶.

¹² Strona Ministerstwa Edukacji i Rozwoju Królestwa Norwegii - siatka godzin dla kształcenia podstawowego na rok szkolny 2013/2014 <http://www.udir.no/Regelverk/Rundskriv/2013/Udir-1-2013-Kunnskapsloftet-fag--og-timefordeling-og-tilbudsstruktur/Udir-1-2013-Vedlegg-1/2-Grunnskolen/#GS-tabell-1> [dostęp: 1.03.2014 r.]; strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole średniej I stopnia. http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc [dostęp: 1.03.2014 r.].

¹³ Strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole średniej II stopnia, http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc [dostęp: 1.03.2014 r.].

¹⁴ Strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Nauk społecznych w szkole średniej II stopnia, http://www.udir.no/Upload/larerplaner/Fastsatte_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/english/5/Social_studies_subject_curriculum.doc [dostęp: 1.03.2014 r.].

¹⁵ Strona internetowa Norweskiego Urzędu ds. Edukacji i Szkoleń. Program nauczania Historii w szkole średniej II stopnia, <http://www.udir.no/kl06/HIS1-02/Hele/?lplang=eng> [dostęp: 1.03.2014 r.].

¹⁶ Strona internetowa, na której można zapoznać się z podręcznikiem „Mylder” do klasy 1. szkoły podstawowej. http://issuu.com/cdunder-visning/docs/mylder1_blabok_mindre [dostęp: 8.03.2014 r.].

Oslo, Pałac Królewski, foto: commons.wikimedia.org

Podręczniki do nauk społecznych (*samfunnsfag*) z serii „Globus” są przeznaczone do klas 5–7 szkoły podstawowej. Każda z tych książek jest podzielona na trzy części: wiedza o społeczeństwie, historia oraz geografia. Podręczniki zawierają wiele ilustracji i są napisane przystępnym językiem. Wszystkie tematy rozpoczynają się od przedstawienia celów lekcji oraz ilustracji, która ma rozbudzić ciekawość uczniów. Podział tekstu głównego na akapity, wyszczególnienie kluczowych informacji na marginesach oraz ciekawostki tworzą przejrzystą i uporządkowaną strukturę. Podsumowania, a także ćwiczenia kończące każdy temat sprzyjają utrwalaniu, porządkowaniu i scalaniu wiedzy. Zastrzeżenia może budzić liczba map w części historycznej, ale prawdopodobnie nauczanie jest wspomagane przez nauczycieli innymi typami wydawnictw kartograficznych¹⁷.

Ciekawe ujęcie materiału nauczania prezentują podręczniki z serii „Monitor”, które są przeznaczone do szkoły średniej I stopnia (klasy 8–10). Książki z tej serii składają się

z trzech komponentów. W skład „Monitora 1” wchodzi trzy odrębne podręczniki: do historii, do wiedzy o społeczeństwie oraz do geografii. „Monitor 2” to zeszyt ćwiczeń dla ucznia, który obejmuje wszystkie wymienione wyżej przedmioty. Natomiast „Monitor 3” to strona internetowa, na której znajdują się dodatkowe materiały i ćwiczenia dla uczniów. Treść podręczników „Monitor 1” ma charakter problemowy. Materiał nauczania każdego podręcznika podzielony jest na sześć głównych tematów: demokracja, narody i kultura, rozwój i tech-

Obchody Dnia Konstytucji, foto: commons.wikimedia.org

nologia, środowisko i konsumenci, współpraca międzynarodowa oraz ziemia, woda, powietrze (dotyczy wyłącznie geografii).

Taki podział może wprowadzić nieco chaosu w nauczanie historii, ale w sumie układ podręcznika jest frapujący. Każdy temat książki „Monitor 1” jest opatrzony w oś czasu, wiele ilustracji oraz infografik. Nadal niewiele jest map, należy więc korzystać z atlasów. Problemowa konstrukcja publikacji „Monitor 1” jest dyskusyjna, ale prawdopodobnie przyczynia się do rozwoju interdyscyplinarności w myśleniu oraz samodzielnej pracy uczniów. Komponenty „Monitor 2” oraz „Monitor 3” stanowią ciekawe uzupełnienie podręczników przedmiotowych. W szczególności strona internetowa inspirowana do korzystania z sieci komputerowej jako źródła informacji¹⁸.

Norweskie nauczanie historii

Edukacja historyczna w Norwegii jest prowadzona w ramach przedmiotu nauki społeczne, począwszy od szkoły podstawowej aż do 1. klasy szkoły średniej II stopnia. Następnie wszyscy uczniowie w ramach *studiekompetanse* muszą uczęszczać na lekcje historii. Ponadto ci, którzy wybrali profil humanistyczno-ekonomiczny bądź artystyczny, muszą zaliczyć nauki społeczne, które nauczane są w innej formie niż na niższych etapach. Natomiast uczniowie, którzy przygotowują się jedynie do zdobycia zawodu (*yrkeskompetanse*), kończą naukę historii i wiedzy o społeczeństwie na poziomie 1. klasy szkoły średniej II stopnia.

¹⁷ Strony internetowa, na której można zapoznać się z podręcznikami „Globus” do klas 5–7 szkoły podstawowej. http://issuu.com/cdundervisning/docs/globus5samfblabok_red [dostęp: 10.03.2014 r.]; http://issuu.com/cdundervisning/docs/globus6samfevblabok_red [dostęp: 10.03.2014 r.]; http://issuu.com/cdundervisning/docs/globussamf7blabok_red [dostęp: 10.03.2014 r.].

¹⁸ Strony internetowa, na której można zapoznać się z podręcznikami „Monitor” do klas 7–10 szkoły podstawowej, http://issuu.com/cdundervisning/docs/monitor1hist_blabok [dostęp: 10.03.2014 r.]; http://issuu.com/cdundervisning/docs/monitor1_samfunnskunnskap_blabok [dostęp: 10.03.2014 r.]; strona internetowa komponentu „Monitor 3”. <http://monitor.cappelendamm.no/> [dostęp: 10.03.2014 r.].